

Sociologie masové komunikace

Akademie managementu a komunikace

PhDr. Peter Jan Kosmály, Ph.D.

26. 11. 2013

Sociologie masové komunikace: přehled témat

- 1. Historie masové komunikace (dějiny, typologie, funkce)
- 2. Předchůdci vědy o masové komunikaci (Weber, Lippmann, Dewey, Lasswell)
- 3. Matematická a systémová teorie komunikace (Shannon, Weaver, Saussure, Jakobson, Lotman, Propp)
- 4. Administrativní výzkum a Chicagská škola (Lazarsfeld, Katz)
- 5. Kritický výzkum a Frankfurtská škola (Adorno, Horkheimer)
- 6. Příjemci, účinky médií, komunikační modely a Birminghamská škola (Hall, McQuail)
- 7. Mediace vs. medializace – pojetí masové komunikace ve 20. století
- 8. Funkcionalismus, symbolický interakcionismus, sociální konstrukce reality (Durkheim, Blumer, Mead, Cooley, Goffman, Berger, Luckmann)
- **9. Globální divadlo vs. globální vesnice, postmoderná znaková situace (McLuhan, Barthes, Baudrillard)**
- 10. Etické a vzdělávací aspekty působení médií na společnost (společenská odpovědnost mediálních korporací)
- 11. Sociální média a sociologie mediálního marketingu
- 12. Základní teze koncepce mediálních studií

Sociologie masové komunikace: doporučená studijní literatura

- **BARTHES, Roland.** *Mytologie*. Praha : Dokořán, 2004. 170 s. ISBN 80-86569-73-X.
- **BAUDRILLARD, Jean – POSTER, Mark. (ed.)** *Selected Writings*. California : Stanford University Press, 2001. 304 s. ISBN 0-8047-4272-3.
- **ČERNÝ, Jiří – HOLEŠ, Jan.** *Semiotika*. Praha : Portál. 2004.
- **DEFLEUR, Melvin I. – BALLOVÁ-ROKEACHOVÁ, Sandra J.** *Teorie masové komunikace*. Praha : Univerzita Karlova, 1996.
- **HALL, Stuart. (ed.)** *Representation: Cultural representations and signifying practices*. London – California : Sage, 1997 (2003). ISBN 0 7619 5432 5.
- **KUNCZIK, Michael.** *Základy masové komunikace*. Praha : Karolinum, 1995.
- **McLUHAN, Marshall.** *Jak rozumět médiím*. Praha : Odeon, 1991. 348 s.
- **MCQUAIL, Denis.** *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha : Portál, 2007.
- **MEYROWITZ, Joshua.** *Všude a nikde: vliv elektronických médií na sociální chování*. Praha : Karolinum, 2006. 341 s.
- **MIKULAŠTÍK, Milan.** *Komunikační dovednosti v praxi*. Praha : Grada, 2003. ISBN 80-247-0650.
- **SHANNON, Claude E. – WEAVER, Warren.** *The Mathematical Theory of Communication*. USA : The University of Illinois Press, 1964. 125 s.
- **VYMAZAL, Jiří.** *Koncepce masové komunikace v sociologii*. Praha : Univerzita Karlova, 1991. 120 s.

Sociologie masové komunikace: Globální divadlo vs. globální vesnice, postmoderná znaková situace

Podle hesla Wikipedie, která cituje D. McQuaila:

Herbert Marshall McLuhan (1911-1980) byl kanadský filozof, spisovatel, literární kritik a mediální teoretik. Byl představitelem tzv. **Torontské školy**, jeho pojetí médií je někdy označováno jako **technologický determinismus**. K jeho základním konceptům patří: horká a chladná média či globální vesnice.

http://cs.wikipedia.org/wiki/Marshall_McLuhan

podle McQuail, Denis: Úvod do teorie masové komunikace, Praha, Portál 2009.

Sociologie masové komunikace: Globální divadlo vs. globální vesnice, postmoderná znaková situace

Sociologické pojetí přenosu jednotek sociální reality (sociálního řádu): od **habituizace** (lidská činnost se mění ve vzorce a jedinec je včleňuje do svého nitra: **interiorizace**) a **institucionalizace** (habituizovaná činnost je typizována) k **legitimizaci** (předávání další generaci, pojmová externalizace, objektivizace). **Sedimentace** je výsledkem procesu habituizace a redukce complexity komunikátu, je to redukce na zřetelně zapamatovatelnou entitu.

Na úrovni jedince je výsledkem sedimentace **mém**, který se pak realizuje konkrétními jazykovými prostředky. Na úrovni kolektivní komunikace může být výsledkem sedimentace **mýtus**, který ztratil vztah k denotátu, k originálu, k jehož propagaci původně sloužil.

Sociologie masové komunikace: Globální divadlo vs. globální vesnice, postmoderná znaková situace

Klíčové pojmy **Marshalla McLuhana**; médium je:

- **extenze** jako funkční prodloužení, upgrade – kolo/auto umožňuje extenzi chůze, nohou

Marshall McLuhan: *Jak rozumět médiím*, podle Fyzikova představa přírody od Wenera Heisenberga:

„Když C`-kung cestoval oblastmi na sever od řeky Han, spatřil starce pracujícího na své zeleninové zahrádce. Onen stařec právě vykopal zavodňovací strouhu. Vždycky sestoupil do studny, nabral nádobu s vodou a vylil ji do strouhy. Stálo ho to obrovskou námahu, ale výsledky byly zřejmě velmi skrovné.

C`-kung řekl: „Existuje způsob, kterým bys mohl zavodnit za den sto struh. Tak bys vykonal velmi mnoho a nestálo by to velkou námahu. Nechtěl by ses o tom něco dozvědět?“

Zahradník se zvedl, podíval se na mudrce a zeptal se: „A co by to mělo být?“

Sociologie masové komunikace: Globální divadlo vs. globální vesnice, postmoderná znaková situace

C`-kung odpověděl: ‚Vezmeš si dřevěnou páku a jeden její konec zatížíš závažím. Tak budeš moci nabírat vodu tak rychle, že bude jen tryskat. Říká se tomu studna s okovem.‘

V té chvíli se ve starcově tváři objevil hněv. Řekl: ‚Můj učitel mi řekl, že kdo užívá stroj, bude také jako stroj pracovat. Ten, kdo pracuje jako stroj, bude mít také srdce jako stroj. Ten, kdo bude v hrudi nosit srdce stroje, ztratí svoji prostotu. Kdo ztratí svoji prostotu, ztratí jistotu duše. Ale nejistota snah duše se neslučuje se smyslem pro čest. Ne že bych o těch věcech nevěděl: já se stydím je používat.‘“

HEISENBERG, Werner. *The Physicist Concept of Nature.* London, 1958. In **McLUHAN, Marshall.** *Jak rozumět médiím.* Praha: Odeon, 1991. s. 68-69. ISBN 80-207-0296-2

Sociologie masové komunikace: Globální divadlo vs. globální vesnice, postmoderná znaková situace

Klíčové pojmy **Marshalla McLuhana**; médium je:

- vtělené poselství – McLuhan: *The Medium is The Message/Massage/Mess Age, Mass Age*

„Narkissos, pocházející z řeckého narkósis (otupělost). Mladík Narcis považoval svůj vlastní odraz ve vodě za jinou osobu. Tato jeho zrcadlová extenze mu otupila vnímání natolik, že se stal servomechanismem svého vlastního rozšířeného či opakovaného obrazu. Nymfa Echó se pomocí fragmentů jeho vlastní řeči pokoušela získat jeho lásku, avšak marně. Narcis byl otupělý, přizpůsobil se své vlastní extenzi a stal se uzavřeným systémem.

Jaký je smysl mýtu o Narcisovi? Lidé začali být náhle fascinováni každou svou extenzí v každé látce mimo vlastní tělo.“

Sociologie masové komunikace: Globální divadlo vs. globální vesnice, postmoderná znaková situace

Klíčové pojmy **Marshalla McLuhana**; médium je:

- současná amputace zlepšované schopnosti:

„Kolo jakožto prostředek proti podráždění, způsobenému zvýšeným zatížením, pak přináší novou intenzitu akce tím, že zesiluje oddělenou či izolovanou funkci (rotující nohy). Takovéto zesílení může nervová soustava vydržet pouze tehdy, když otupí nebo zablokuje vnímání. Toto je smysl mýtu o Narcisovi. Obraz mladého muže je autoamputací či extenzí, vyvolanou dráždivými tlaky. Obraz působí proti podráždění a vyvolává obecnou otupělost či šok, znemožňující rozpoznávat. Amputace znemožňuje sebepoznávání.“

Sociologie masové komunikace: Globální divadlo vs. globální vesnice, postmoderná znaková situace

Klíčové pojmy **Marshalla McLuhana**:

Horká a chladná média

- **Horká média** – nízká participace, větší účinky na publikum – rozhlas, film, přednáška, kniha
- **Chladná média** – vysoká míra participace, menší účinky na publikum – telefon, televize, řeč, seminář, rozhovor

„Dnešní lidé jsou kočovní sběrači poznatků, lidé osvobozeni od fragmentálního specialismu, nacházející se ve stejné kočovné roli, jakou měli jejich paleolitiční předkové“

- **vysokodefiniční a nízkodefiniční médium** - vysoká definice je stav naplněnosti daty; fotografie je vysokodefiniční, karikatura je nízkodefiniční

McLuhan, Marshall. *Jak rozumět médiím. Extenze člověka.* Praha: Odeon, 1991. ISBN 80-207-0296-2

<http://jachuska.blogspot.cz/2008/02/marshall-mcluhan-jak-rozumt-mdim-tato.html>

Sociologie masové komunikace: Globální divadlo vs. globální vesnice, postmoderná znaková situace

Klíčové pojmy **Marshalla McLuhana**:

„Horké médium rozkládá kmenovou či feudální hierarchii – např. peníze, kolo, psaní – všechny urychlení výměny inf vedou k fragmentarizaci kmenové struktury základní změna, která proběhla v elektronické době je stále větší zájem o účinek poselství média než o význam Z pohledu h. a ch. médií jsou zaostalé země chladné, my horcí, venkovan chladný, městský občan horký, mechanická minulost však byla horká a my v televizním věku jsme chladní...“

<http://jachuska.blogspot.cz/2008/02/marshall-mcluhan-jak-rozumt-mdim-tato.html>

podle **McLuhan, Marshall**. *Jak rozumět médiím. Extenze člověka*. Praha: Odeon, 1991. s. 51.
ISBN 80-207-0296-2

Sociologie masové komunikace: Globální divadlo vs. globální vesnice, postmoderná znaková situace

Klíčové pojmy **Marshalla McLuhana**:

„Média jako překladatelé

Mluvené slovo nám umožnilo novým způsobem uchopit prostředí – slova jsou systémy metafor a symbolů, které překládají zkušenost do našich smyslů Pomocí elektrických médií klademe své tělo do své rozšířené nervové soustavy – všechny naše extenze – ruce, nohy... - se změny v informační systémy Média stejně jako metafora transformují a předávají zkušenost a poskytují nám nové transformované vidění a vědomí...”

<http://jachuska.blogspot.cz/2008/02/marshall-mcluhan-jak-rozumt-mdim-tato.html>

podle **McLuhan, Marshall**. *Jak rozumět médiím. Extenze člověka*. Praha: Odeon, 1991. ISBN 80-207-0296-2

Sociologie masové komunikace: Globální divadlo vs. globální vesnice, postmoderná znaková situace

Klíčové pojmy **Marshalla McLuhana**:

- globální vesnice/divadlo

Svět se za pomoci elektrické a elektronické technologie propojil do jediné vesnice. Informace se promísťují z každé části do jiné ve stejném čase. Všechny sociální a politické funkce se potkávají v náhlé implozi a lidské vnímání odpovědnosti je vysoce intenzivní.

Globální vesnice/divadlo – super/hyper park: extenze a amputace, intenzivní smyslová zkušenost, narkóza...

http://cs.wikipedia.org/wiki/Marshall_McLuhan

McLuhan, Marshall. *Jak rozumět médiím. Extenze člověka.* Praha: Odeon, 1991. s. 6.

McLuhan, Marshall. *Letters of Marshall McLuhan.* Oxford University Press, 1987. s. 254.

Sociologie masové komunikace: Globální divadlo vs. globální vesnice, postmoderná znaková situace

- Dubajský park Global Village

<http://www.hallo dubai.com/wp-content/uploads/2009/11/global-village1.jpg>

<http://globalvillage.ae/>

Sociologie masové komunikace: Globální divadlo vs. globální vesnice, postmoderná znaková situace

Jean Baudrillard byl francouzský filozof, sémiotik (1929–2007), jeho základní komunikační teoréma opisuje stav, kdy se masovokomunikační informace stala zprávou o životě znaků, nikoli tím, co znaky v životě označují – je to krize reprezentace – hyperrealita.

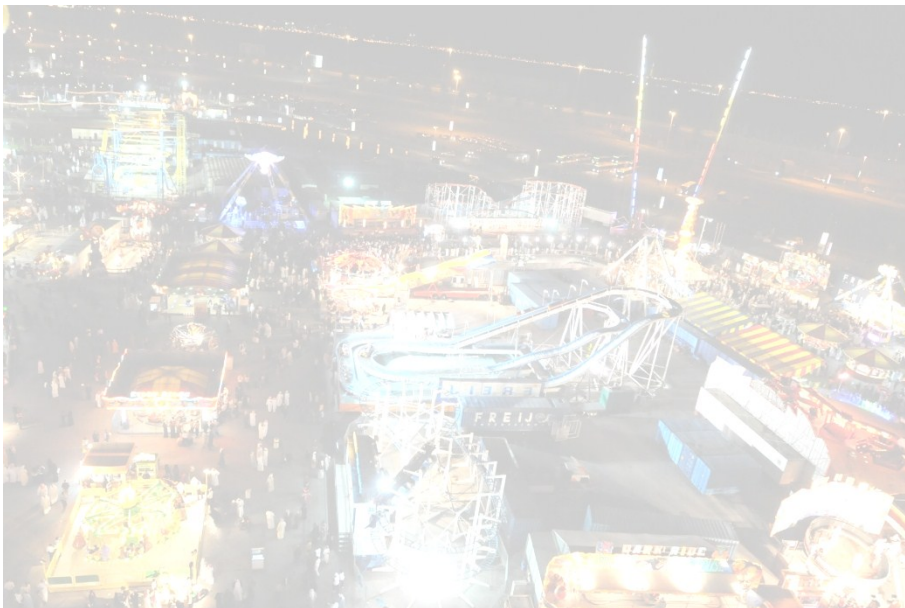

http://cs.wikipedia.org/wiki/Jean_Baudrillard

Sociologie masové komunikace: Globální divadlo vs. globální vesnice, postmoderná znaková situace

Klíčové pojmy **Jean Baudrillarda**:

- Mediální systém produkuje mediální realitu, mód vědomí, který se vyznačuje hyperreálnou znakovou situací: znaky nic nerepresentují, slouží jen zachování systému, jsou to **simulace, simulakra**

<http://www.hallodubai.com/wp-content/uploads/2009/11/global-village1.jpg>

Sociologie masové komunikace: Globální divadlo vs. globální vesnice, postmoderná znaková situace

Hyperreálná znaková situace

1. Signifikace, kulturní civilizační a sémiotická aktivita tvorby znaků, dospěla do hyperreality z předmoderní doby, kdy znaky představovali **projekci, reflexi**, diplastii (dvojníka) skutečnosti – první stupeň vývoje mediálního a zobrazovacího vědomí.
2. V období průmyslové revoluce a jiných zákonitostí 19. století vznikl rozdíl mezi zobrazením a realitou, zejména kvůli masovému rozšíření kopií (rekombinace je struktura produkováná aparátem) a **znaky maskovali skutečnost**.
3. Ve 20. století znaky maskovali i nepřítomnost skutečnosti (ideologická označení třetí říše, budování komunismu a pod.) až přicházejí imitace – simulakra.

Sociologie masové komunikace: Globální divadlo vs. globální vesnice, postmoderná znaková situace

Hyperreálná znaková situace

Stírání rozdílu mezi realitou a obrazem reality (simulakrum):

- média (TV, film, tisk, internet) – komerční představy zamlžují hranice mezi věcmi potřebnými a nepotřebnými;
- „směnitelnost“ reality – hodnota věcí je určena penězi, nikoliv jejich užitečností;
- mnohonárodnostní kapitalismus – odcizuje předměty místům, kde byly vyrobeny, a „původním“ surovinám, které se využívají k jejich tvorbě;
- urbanizace – lidé se odcizují přírodě;
- jazyk a ideologie – jazyk je používán k zastírání reality, zejména názorově dominantními skupinami.

Sociologie masové komunikace: Globální divadlo vs. globální vesnice, postmoderná znaková situace

Hyperreálná znaková situace

V hyperrealitě je skutečná věc potlačena nebo znetvořena obrazem své existence a shrnuje své myšlenky do věty:
„Skutečnost (už) neexistuje.“

http://cs.wikipedia.org/wiki/Jean_Baudrillard

médium = sémiotický produkt uvádějící do jiného stavu
vědomí/reality?

Sociologie masové komunikace

Děkuji za pozornost!

Studijní podklady v elektronické formě:

<http://mediaanthropology.webnode.cz/kurzy/sociologie-mk/>

Akademie managementu a komunikace

PhDr. Peter Jan Kosmály, Ph.D.

26. 11. 2013